



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



Warszawa 25.08.2020r.

Recenzja pracy doktorskiej mgr Beaty Barbary Szlendak na temat „Sposoby radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych”

Dynamicznie rozwijające się nauki medyczne oraz zmieniające się oczekiwania i potrzeby społeczeństwa w zakresie jakości świadczonej opieki, wymagają od pielęgniarek i położnych stałej aktualizacji wiedzy i zdobywania nowych umiejętności. Zmieniający się zakres kompetencji pielęgniarek i położnych, prowadzący do zwiększenia samodzielności zawodowej wiąże się z ciągłym doskonaleniem zawodowym.

Obowiązek doskonalenia zawodowego wynika również z regulacji zawartych w art. 61 ustawy z dnia 15 lipca 2011r. o zawodach pielęgniarki i położnej, który wskazuje, że pielęgniarka i położna ma obowiązek stałego aktualizowania swojej wiedzy i umiejętności zawodowych. Kodeks etyki zawodowej pielęgniarki i położnej Rzeczypospolitej Polskiej również wskazuje, że przedstawiciele tych zawodów powinni: „wdrażać do praktyki nowe zdobycze nauk medycznych, społecznych i humanistycznych oraz systematycznie doskonalić swoje umiejętności i wiedzę dla dobra zawodu”.

Z odpowiedzialnością za wykonywanie obowiązków zawodowych oraz presją bycia niezawodnym i dyspozycyjnym wiąże się stres. Odpowiedzialność za realizowane zadania zawodowe, bycie niezawodnym, wymaga ustawicznego uczenia się i aktualizowania wiedzy, co również przyczynia się do indukowania stresu.

Dlatego też ważnym elementem, jest umiejętność radzenia sobie w sytuacjach trudnych, stresujących.

Badania na temat sposobów radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych pozwalają na określenie stosowanych stylów radzenia sobie ze stresem, ale również analizują zależności pomiędzy stosowanymi stylami radzenia sobie ze stresem, a ogólnym poczuciem własnej skuteczności.

Podjęty przez doktorantkę temat dotyczący sposobów radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych uważam za nowatorski,



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



aktualny i szczególnie istotny zwłaszcza w aspekcie wiedzy na temat ich oczekiwań i opinii o realizowanych programach.

Przedstawiona do recenzji praca liczy 167 stron wraz z tabelami, rycinami oraz załącznikami spełniającym od strony redakcyjnej i formalnej wymogi obowiązujące dla tego typu monografii. Rozprawa składa się z 6 głównych rozdziałów - wstępu, podstaw teoretycznych badań, metodologicznych podstaw badań w tym założeń i celów pracy, materiału i metod, wyników badań, dyskusji i wniosków, streszczenia w języku polskim i angielskim. Piśmiennictwo zostało właściwie dobrane, w ilości 230 pozycji, zarówno anglojęzyczne, jak i polskie. W pracy umieszczono 30 tabel i 24 rycin. W formie załączników dołączono - zgodę Komisji Bioetycznej przy Lubelskim Uniwersytecie Medycznym, oraz kwestionariusz ankiety.

We wstępie doktorantka przeanalizowała przyczyny stresu w zawodzie pielęgniarki i położnej.

W rozdziale dotyczącym podstaw teoretycznych badań charakteryzuje grupę zawodową, kształcenie i problemy związane ze stresem w grupie pielęgniarek i położnych.

Celem głównym pracy było dokonanie oceny stosowanych stylów radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych.

Badaniem objęto 1444 pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach na terenie całej Polski.

Narzędzia badawcze stanowiły:

- 1) Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych – CISS
- 2) Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności (*Generalized Self-Efficacy Scale* – GSES),
- 3) Kwestionariusz ankiety własnego autorstwa

Badanie przeprowadzono w III etapach. Wśród rozprawdzonych 1500 kwestionariuszy zwrotnie otrzymano ich 1444 co stanowiło 96,26% co jest wynikiem niezwykle rzadkim.

Wyniki przeprowadzonych badań zostały zaprezentowane bardzo szczegółowo.

Większość badanych pielęgniarek i położnych nie ukończyła żadnego kursu kwalifikacyjnego.

Pielęgniarki, które ukończyły kursy kwalifikacyjne deklarowały, że były to najczęściej kursy w dziedzinie: pielęgniarstwa anestezjologicznego i intensywnej opieki, pielęgniarstwa rodzinno-środowiskowego, pielęgniarstwa chirurgicznego oraz pielęgniarstwa onkologicznego.



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



Natomiast położne, które ukończyły kursy kwalifikacyjne wykazywały, że były to najczęściej kursy w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinno-środowiskowego, operacyjnego, neonatologicznego, anestezjologicznego i intensywnej opieki w położnictwie i ginekologii oraz pielęgniarstwa epidemiologicznego.

W odniesieniu do kursów specjalistycznych, większość badanych pielęgniarek oraz położnych ukończyła w liczbie 2 kursy lub więcej.

Pielęgniarki najczęściej podawały, że ukończyły 2 kursy - EKG i RKO, lub 3 kursy, w tym EKG, RKO i badanie fizykalne lub EKG, RKO i kurs szczepień ochronnych.

Z kolei położne ukończyły najczęściej 3 kursy lub 2 kursy. Były to kursy specjalistyczne w zakresie: RKO noworodka, EKG z RKO, RKO i badania fizykalnego, kurs leczenia ran.

W zakresie uczestnictwa w szkoleniu specjalizacyjnym, najwięcej badanych pielęgniarek uczestniczyło w specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa internistycznego, kolejno w dziedzinie pielęgniarstwa chirurgicznego, pielęgniarstwa rodzinnego oraz pielęgniarstwa pediatrycznego.

W grupie położnych zdecydowana większość respondentek uczestniczyła w szkoleniu specjalizacyjnym w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego a w mniejszym stopniu w dziedzinie pielęgniarstwa ginekologiczno-położniczego, epidemiologicznego oraz neonatologicznego.

Pielęgniarki i położne stwierdziły, że w sytuacji trudnej „rzadko” korzystały ze wsparcia społecznego ze strony przełożonych.

Analizy porównawcze dotyczące otrzymywanego wsparcia ze strony rodziny, przyjaciół, przełożonych, sąsiadów oraz osób profesjonalnie przygotowanych do udzielania wsparcia nie wykazały różnic istotnych statystycznie w obu badanych grupach.

W odniesieniu do otrzymywanego wsparcia ze strony koleżanek i kolegów z pracy obserwowano istotne statystycznie różnice pomiędzy pielęgniarkami i położnymi na korzyść pielęgniarek.

Analiza wyników w zakresie stylów radzenia sobie ze stresem wykazała istotne statystycznie różnice pomiędzy pielęgniarkami i położnymi w zakresie stylu skoncentrowanego na unikaniu oraz poszukiwania kontaktów towarzyskich. Położne zdecydowanie częściej wykorzystywały styl skoncentrowany na unikaniu, jako sposób radzenia sobie ze stresem, niż pielęgniarki. Także położne częściej poszukiwały kontaktów towarzyskich w sytuacjach stresowych niż pielęgniarki.



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



Autorka wskazuje, że wiek badanych pielęgniarek i położnych związany był z preferencją określonych stylów radzenia sobie ze stresem. W grupie pielęgniarek, im były one młodsze, tym częściej wykorzystywały styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na unikaniu i częściej angażowały się w czynności zastępcze. W grupie położnych, im były one młodsze, tym częściej poszukiwały kontaktów towarzyskich w sytuacji doświadczania stresu.

Miejsce zamieszkania badanych różnicowało pielęgniarki w zakresie wybieranych stylów radzenia sobie ze stresem. Pielęgniarki pochodzące z innych miast niż wojewódzkie częściej wybierały styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na emocjach w porównaniu z pielęgniarkami pochodzącymi z miast wojewódzkich i wsi/osad. Natomiast pielęgniarki pochodzące ze „wsi i osad” częściej stosowały styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na emocjach niż pielęgniarki pochodzące z miast wojewódzkich.

Ukończenie przez badane kursu kwalifikacyjnego różnicowało badane pielęgniarki pod względem preferowanych stylów radzenia sobie ze stresem. Pielęgniarki, które ukończyły kurs kwalifikacyjny częściej poszukiwały kontaktów towarzyskich w obliczu doświadczania stresu, niż pielęgniarki, które kursu kwalifikacyjnego nie ukończyły.

W grupie położnych nie wykazano żadnych różnicowań w zakresie stylów radzenia sobie ze stresem ze względu na ukończenie kursu kwalifikacyjnego.

Dyskusja została przeprowadzona poprawnie.

W tym rozdziale doktorantka wykazała się wszechstronną znajomością tematu, umiejętnością i łatwością omówienia wyników badań własnych i porównaniu ich z najnowszymi wynikami innych autorów, mimo bardzo licznych analiz i obszernego zakresu danych.

Autorka wykazała, że na postrzeganie czynników stresujących i rozpoznawanie sytuacji trudnych w pracy położnych i pielęgniarek wpływa nie tylko rodzaj oddziały w jakim pracują, czy charakter ich pracy, ale również wiek i staż pracy.

Brakuje opracowań określających poziom stresu w życiu osobistym położnych i pielęgniarek, do których można byłoby odnieść wyniki badań własnych. Częściej w literaturze opisuje się zjawisko odwrotne, przenoszenia napięcia emocjonalnego wywołanego konfliktami i stresami w pracy zawodowej do życia rodzinnego. Badania pokazują, że prawie połowa badanych uważa, że przenosi stresy zawodowe do domu, i praca zawodowa ma wpływ na życie rodzinne. Często też praca



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



zmianowa utrudnia pełnienie ról rodzicielskich i dezorganizuje funkcjonowanie rodzinne i towarzyskie.

Położne, częściej były bardzo zadowolone ze swojego życia rodzinnego niż pielęgniarki.

Stopień wsparcia społecznego obok zasobów osobistych, może okazać się skuteczny w pokonywaniu trudności. Wypracowanie efektywnych sposobów radzenia sobie ze stresem możliwe ma związek z umiejętnym wykorzystaniem posiadanych psychospołecznych zasobów nie tylko wewnętrznych, ale również tych, z których skorzystać można w miejscu zamieszkania oraz pracy.

Wyniki badań Autorki potwierdzają, że większość badanych korzysta w szerokim zakresie ze wsparcia wynikającego z kontaktów społecznych, co według Hobfolla stanowi skuteczną ochronę stanu psychicznego i może wzmacniać dobrostan jednostek.

Wypalenie zawodowe w przypadku pielęgniarek i położnych jest silnie uwarunkowane brakiem odpowiedniej umiejętności radzenia sobie ze stresem. Style radzenia sobie ze stresem mogą częściowo wpływać na ryzyko wystąpienia wypalenia zawodowego oraz satysfakcję z pracy.

Wyższe poczucie własnej skuteczności wiąże się z umiejętnością oddzielania spraw zawodowych od życia rodzinnego.

Położne, które ukończyły kurs kwalifikacyjny posiadały wyższe uogólnione poczucie własnej skuteczności, niż położne, które nie ukończyły kursu kwalifikacyjnego.

Natomiast im częściej stosowały styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na emocjach, angażowały się w czynności zastępcze oraz poszukiwały kontaktów towarzyskich, tym posiadały mniejsze uogólnione poczucie własnej skuteczności.

W badaniach własnych Autorka wyodrębniła trzy skupienia określające typy radzenia sobie w obliczu stresu. W grupie pielęgniarek wyróżnione typy to: nieharmonijny - zorganizowany, harmonijny, nieharmonijny - zdezorganizowany. Typ radzenia sobie ze stresem określony jako nieharmonijny-zorganizowany stosowały pielęgniarki z niższym wykształceniem o dłuższym stażu pracy w zawodzie, o niższym poczuciu sukcesu w pracy. Prezentowały największy szacunek do pacjentów i posiadały najniższe uogólnione poczucie własnej skuteczności. Natomiast pielęgniarki reprezentujące styl harmonijny były wyżej wykształcone; posiadały wyższe poczucie odnoszenia sukcesów w pracy i towarzyszył im mniejszy lęk przed utratą pracy. Typ określony jako nieharmonijny-zdezorganizowany prezentowały pielęgniarki posiadające krótszy staż pracy w



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



zawodzie, najwyższe poczucie nadmiaru obowiązków w pracy i lęk przed utratą pracy. Prezentowały większy szacunek do pacjentów i posiadały średnie uogólnione poczucie własnej skuteczności w przeciwieństwie do tych poprzednich.

W badaniach własnych przeprowadzonych w grupie położnych wyróżnione skupienia określiły typy radzenia sobie w sytuacji stresowej, jako typ: harmonijny-zaangażowany, harmonijny zdezorganizowany oraz harmonijny niezaangażowany.

Położne funkcjonujące zgodnie z typem określonym jako harmonijno-zaangażowany posiadały mniejszy lęk przed utratą pracy i mniejszy brak motywacji do pracy oraz posiadały najwyższe uogólnione poczucie własnej skuteczności. Natomiast położnym stosującym typ radzenia sobie ze stresem określony jako harmonijny towarzyszył większy lęk przed utratą pracy i największy brak motywacji do wykonywania pracy oraz średnie uogólnione poczucie własnej skuteczności. Z kolei typ radzenia sobie ze stresem określony jako harmonijny niezaangażowany charakteryzował położne z większym lękiem przed utratą pracy i większym brakiem motywacji w pracy. Położne reprezentujące ten typ radzenia sobie ze stresem posiadały najniższe uogólnione poczucie własnej skuteczności.

W literaturze przedmiotu nie stwierdzono wyników badań dotyczących określenia typów zachowań pielęgniarek i położnych w obliczu stresu, dlatego uzyskane wyniki mogą stanowić podstawę do podjęcia działań mających na celu zwiększenie efektywności pielęgniarek i położnych w obliczu stresu. Aby przeciwdziałać stresowi i wypaleniu należy promować rozwój kompetencji zaradczych, co pozwoli wzmocnić poczucie własnej skuteczności i ochroni pielęgniarki i położne przed wyczerpaniem emocjonalnym.

Otrzymane wyniki badań przyczynią się zapewne do zwiększenia poziomu wiedzy na temat stosowanych stylów radzenia sobie ze stresem oraz poczucia własnej skuteczności w grupie badanych pielęgniarek i położnych oraz mogą wpłynąć na skuteczne, efektywne radzenie sobie ze stresem, kładąc nacisk na trening mający na celu rozwinięcie zadaniowego stylu radzenia sobie ze stresem i poprawę poczucia własnej skuteczności w celu zminimalizowania stresu zawodowego. Wydaje się zasadne wprowadzenie do systemu kształcenia pielęgniarek treningów interpersonalnych i szkoleń rozbudowujących umiejętności radzenia sobie ze stresem.

Zebrany podczas badania materiał empiryczny, jego statystyczne opracowanie oraz interpretacja wyników pozwalają na wyłonienie wniosków końcowych.- 1 głównego i 6 końcowych.



WARSZAWSKI UNIWERSYTET MEDYCZNY MEDICAL UNIVERSITY OF WARSAW

Zakład Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej



Pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych prezentują style radzenia sobie ze stresem, uwzględniające styl skoncentrowany na zadaniu, skoncentrowany na emocjach oraz styl skoncentrowany na unikaniu obejmujący angażowanie się w czynności zastępcze i poszukiwanie kontaktów towarzyskich, których stosowanie jest zależne od ich uogólnionego poczucia własnej skuteczności. Wnioski w pełni wynikają z uzyskanych analiz i odpowiadają celom pracy.

Z obowiązku recenzenta muszę zwrócić uwagę na drobne literówki, które należy usunąć przed publikacją pracy.

Rozprawa doktorska mgr Beaty Barbary Szlendak pt.: „Sposoby radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych” odpowiada merytorycznym i formalnym wymaganiom stawianym na stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, dyscyplinie nauki o zdrowiu oraz spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami).

Mam zatem zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku wniosek o dopuszczenie mgr Beaty Barbary Szlendak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wobec faktu że praca jest niezwykle nowatorska i niezwykle ważna pod względem tematycznym dla środowiska pielęgniarek i położnych wnioskuję o jej wyróżnienie.

dr hab. n med. Ewa Dmoch-Gajzlerska profesor uczelni
Kierownik Zakładu Dydaktyki Ginekologiczno-Położniczej

